

La revolta contra les quintes de 1870 al Pla de Barcelona

Quim Serra Toro

NIUB 14939013

Treball de Fi de Grau

Tutor: Dra. Teresa Abelló

Curs 2013-2014

ÍNDIX

	pàgina
1. Introdució	2
2. Les quintes com a mecanisme de reclutament	3
2.1. Reaccions contra les quintes	5
2.2. L'anàlisi històrica dels motins i revoltes contra les quintes	6
3. Les quintes durant el Sexenni Democràtic	10
4. La revolta de les quintes al pla de Barcelona de 1870	12
4.1. L'adveniment del Sexenni a Barcelona i la frustració federal	13
4.2. L'ajuntament de Barcelona davant les quintes	14
4.3. La quinta i la revolta de 1869	15
4.4. Des de la quinta del 1870 fins l'esclat de la revolta	16
4.5. La revolta esclata a Sants	18
4.6. L'aixecament s'estén a Barcelona	19
4.7. La Junta Revolucionària de Gràcia	20
4.8. Repressió de l'aixecament i posterior redempció de la quinta de 1870	22
5. Aspectes ideològics i polítics dels revoltats	23
5.1. Republicanisme, federalisme i quintes	24
5.2. La cultura política popular i l'insurreccionalisme	26
5.3. El paper de les dones	28
6. Valoració bibliogràfica	28
7. Conclusions	30
BIBLIOGRAFIA	33
ANNEXOS	36

LA REVOLTA DE LES QUINTES AL PLA DE BARCELONA DE 1870

1. Introducció

Aquest treball té per objectiu fer una aproximació a la revolta del Pla de Barcelona contra la quinta de 1870. Es vol fer, d'una banda, una narració dels fets succeïts que permeti conèixer els esdeveniments de la revolta pròpiament dita. Aquests fets convé situar-los, alhora, en el context del Sexenni Democràtic. D'altra banda, es busca fer un estat de la qüestió acadèmic que reculli la principal bibliografia que permet conèixer aquest tema així com quines són les fons emprades i disponibles per al seu estudi. El comentari bibliogràfic i la narració dels fets seran presentats conjuntament per blocs temàtics en un sentit cronològic.

Durant el treball, s'avançarà des d'allò més general cap a allò més concret. Convé repassar la història de les quintes com a mecanisme de reclutament, així com cal conèixer la bibliografia que ha estudiat l'oposició a les mateixes i en especial els motins de quintes. Val la pena centrar-se especialment en quina era l'actitud de governs i població respecte els reclutaments des dels anys immediatament anteriors a la Revolució de 1868 fins la revolta de 1870.

S'han trobat limitacions considerables pel que fa a la bibliografia. Si bé hi ha bons manuals i obres genèriques per a la comprensió de la societat del darrer terç del segle XIX, no es tenen massa treballs acadèmics que es refereixin directament a la revolta que es tracta aquí. Normalment trobarem l'aixecament contra les quintes supeditat a la qüestió del federalisme o, en algun cas, com a mostra de la cultura insurreccionalista popular. És per això que el treball monogràfic de Bonamussa sobre la revolta de 1870¹, únic estudi monogràfic de profunditat que se'n té, serà el principal eix sobre el qual pivotarà el treball.

A les limitacions que origina la manca de bibliografia cal afegir-hi les limitacions autoimposades. Existeixen de treballs locals sobre motins de quintes durant el Sexenni per a poblacions com Lleida o comarques com la Conca de Barberà², però s'ha volgut acotar el treball geogràficament al Pla de Barcelona, àmbit de la revolta. També s'ha volgut evitar que el tema es dispersés en el temps fent poques al·lusions a fets posteriors a l'abril de 1870 que no estiguessin íntimament relacionats amb la revolta.

El treball fa un repàs de l'evolució de les quintes i l'oposició que se'ls generà des d'un primer moment, així com una narració dels fets de la revolta i una enumeració de bibliografia i fonts.

¹ BONAMUSSA, F., i SERRALLONGA, J. *Delroig al groc. Barcelona, 1868-1871. Quintes i epidèmies*. Barcelona: L'Avenç i la Diputació de Barcelona, Col·lecció d'història local, 3, 1995.

² COLLAZOS, J. A. «Substitució i pròfugs. Oposició a les quintes de la Conca de Barberà durant el Sexenni Revolucionari (1868-1874)». *Aplec de treballs*. núm 19, 2001, pàgs. 89-104.

També s'han volgut incloure un parell de qüestions més prestades a la generalització: el vincle entre l'oposició a les quintes i el moviment republicanofederal; i la cultura política de les classes populars, especialment en relació a l'ús de la violència.

Per acabar, el treball presenta dues idees clau respecte la revolta contra les quintes de 1870. En primer lloc, la major part dels autors no dubten a l'hora d'assenyalar l'efecte proletaritzador que generaven les quintes com a determinant i principal causa dels motins contra els reclutaments. En aquest sentit, guarden moltes similituds amb els motins de subsistència ja que els reclutaments causaven un gran perjudici material contra els nuclis familiars obrers i la seva capacitat de supervivència o progrés social.

Però, en segon lloc, l'aixecament al Pla de Barcelona de 1870 també té un marcat component polític. Es tracta d'una revolta estretament relacionada amb la revolta federal de 1869 que veu d'un entorn federal enormement polititzat que ja havia liderat anteriorment l'oposició a les quintes. És aquesta combinació de causes polítiques i econòmiques el que dóna un interès particular a la revolta contra les quintes al Pla de Barcelona de 1870.

2. Les quintes com a mecanisme de reclutament. Sorgiment i evolució fins el Sexenni Democràtic.

En abordar la qüestió de les quintes com a mecanisme de reclutament i les seves conseqüències sobre la societat, convé que tinguem en compte en tot moment que es tracta d'un fenomen canviant i dilatat en el temps que tingué una implantació irregular i escalonada al llarg del territori de l'estat espanyol.

Les quintes són una resposta per part de l'estat a la reducció de voluntaris que es dóna en el tombant entre els segles XVII i XVIII. L'entrada de la dinastia borbònica coincideix amb una crisi de l'estructura militar hispànica moderna, davant la qual s'opta per completar les unitats militars per mitjà de sortejos entre els homes útils. El sistema tendí cap a l'exèrcit permanent i el reclutament per sorteig als municipis, en detriment dels voluntaris retribuïts. Inicialment, s'incorporaven a l'exèrcit una cinquena part dels sortejats, cosa que donà nom a les "quintes", reclutaments, i a als "quints" o "quintos", reclutats.

Des d'un inici es feu notar l'oposició popular a les quintes. A Catalunya la monarquia hi va intentar introduir els sortejos després de la Guerra de Successió. Però l'oposició a aquesta contribució fora del costum generà motins que obligaren a eximir del Principat de reclutaments durant bona part del segle XVIII. Les quintes foren definitivament instaurades a Catalunya per la Reial Ordenança de Carles III de 1770, que pretenia reorganitzar l'exèrcit en un sentit

uniformitzador. La resposta fou el motí de Barcelona del 1773, quasi un segle abans de la revolta que ens ocupa.

El motí de 1773 té certs trets comuns amb la revolta del 1870 pel que fa a la seqüència dels esdeveniments. En tots dos casos en un primer moment les corporacions municipals van intentar suavitzar les condicions del reclutament, cosa que no va poder evitar l'aplicació estricta dels sortejos i els posteriors motins acompanyats de toc a sometent. Ara bé, les baixes del 1773 són minses en comparació, així com la intensitat i la durada de les hostilitats. En tots dos casos veiem la resistència popular a formar part de l'exèrcit i elements d'autoorganització popular, però el 1870 el grau d'organització i el matís ideològic de part dels revoltats planteja un panorama totalment diferent.

Les quintes generaren oposició entre les classes populars des d'un inici. Durant el segle XIX, en els repetits aixecaments populars que van donar-se a Catalunya, i molt especialment a Barcelona, van reflectir l'oposició de les classes treballadores a les quintes i les matrícules de mar pel seu alt cost humà i econòmic. La qüestió dels reclutaments es present als aixecaments de Barcelona del 1835, del 1836 i del 1840, en la insurrecció barcelonina contra Espartero del 1842 i del 1843 contra el sorteig de quints impulsat pel govern de Narváez; també fou un tema present en l'avalot de Reus del 1841 i als avalots generalitzats que es van viure al principat el 1845.

El govern de Narváez representà un increment de la repressió, especialment sobre els republicans, i la formació de noves quintes en un context d'uniformització i centralització de l'estat. Dins l'entorn progressista i republicà s'hi va fent lloc l'eslògan «*Abaix les quintes!*», mentre que l'abolició de les quintes es va integrant dins el programa demòcrata. El 1854, amb l'adveniment d'O'Donnell a la cartera de guerra i Espartero cap del Consell de Ministres les quintes es van mantenir, ja que si bé el segon era partidari dels alistaments voluntaris, no tenia prou força dins l'exèrcit per impulsar-ne una reforma, malgrat que la constitució del 1856 preveia una milícia nacional. A més, un cert sentit de la practicitat va fer decantar el govern pels reclutaments per sorteig donada la impossibilitat de reclutar i mantenir un autèntic exèrcit voluntari. La *realpolitik* tornaria a imposar-se durant els primers anys del Sexenni Democràtic. Respecte aquesta qüestió Christiansen afirmaria:

«(...) cuando O'Donnell fue nombrada ministro de la Guerra, el ejército fue salvado de sus enemigos radicales y asegurada su situación autónoma dentro del Estado. No hubo reducción importante en el número de oficiales o en la cuantía de los cálculos, se mantuvo el sistema de quintes y siempre que en las provincias hubo disturbios, el gobierno impuso la ley marcial;

aunque el propio Espartero estaba en favor del alistamiento voluntario, sus deseos podían dejarse a un lado»³.

O'Donnell, pro quintes i preocupat pel carlisme, va tirar endavant la llei de quintes de 30 de gener de 1856. Aquesta llei fixava els sortejos com a principal sistema de reclutament i, a la pràctica, també anava en contra de la milícia nacional que contemplava la constitució d'aquell mateix any. Aquesta llei es va mantenir en vigor fins el 1878. Durant aquest període va ser suspesa durant breus lapses de temps i només lleugerament modificada en alguns aspectes superficials. Per tant, podem afirmar que la legislació en aquests camps no va alterar-se substancialment durant el Sexenni Democràtic.

2.1. Reaccions contra les quintes

Al llarg del temps que les quintes estigueren en vigor, la població susceptible de ser reclutada reaccionà i s'organitzà en contra. Els motins i les fugues de mossos són reaccions que es donen davant la imminència dels sortejos, però trobem d'altres accions amb caràcter més preventiu. Normalment eren els ajuntaments, les institucions més properes al malestar popular, les qui s'ocupaven d'evitar que es reclutessin quintos dins els seus municipis.

En general les corporacions municipals intentaren aconseguir els diners per exonerar els sortejos i per via de les substitucions en metàl·lic. Això es dugué a terme dedicant a aquesta qüestió part dels impostos municipals⁴ o per mitjà de col·lectes que apel·laven a la solidaritat entre veïns i que moltes vegades anaven més enllà dels qui podien ser reclutats. Sovint també es col·laborà amb les diputacions. Cal no oblidar que també es generà una organització popular des de parròquies, gremis i fàbriques. La creació d'assegurances contra les quintes també obrí una porta per la qual s'escolà l'interès privat d'inversors i financers.

Francesc Bonamussa ens parla dels orígens de les "societats de quintos" en la seva obra *Del roig al groc. Barcelona, 1868-1871. Quintes i epidèmies*⁵, on diu:

«La càrrega econòmica que significa cada reclutament porta a establir convenis entre els municipis i les institucions creditícies –alguns en vigor abans de 1845- i a crear *societats de quintos* que intenten obtenir els mitjans econòmics per alliberar els quintats. De totes maneres, moltes famílies no poden pagar les elevades quotes que exigeixen les companyies

³CHRISTIANSEN, E. *Los orígenes del poder militar en España. 1800-1854*. Madrid: Aguilar, 1974. Pàg. 168.

⁴Sovint es proposà que fossin els ingressos de les taxes de portes i consums els qui paguessin les substitucions dels quintats, ja que així una càrrega odiada per les classes treballadores els ajudava a lliurar-se'n d'una altra.

⁵BONAMUSSA, F., i SERRALLONGA, J. *Del roig al groc*.

d'assegurances, i molt menys els 2.500 rals (625 ptes.) que s'havien de dipositar al *Banco de San Fernando* per obtenir un substitut.».

Malgrat tot, si volem tenir una visió profunda sobre com van sorgir i funcionar les societats d'assegurances contra les quintes, cal llegir el treball de Núria Sales, *Sociedades de seguros contra las quintas 1865-1868*⁶. Aquí hi explica com trobar una manera de pagar les substitucions pecuniàries era una prioritat per les classes treballadores i com aquesta demanda real va fer sorgir un negoci centrat a assegurar els joves contra les quintes. Cal tenir en compte, però, que abans de la Revolució de Setembre de 1868, generalment vora 1866, la majoria de societats d'assegurança contra les quintes van fer fallida, cosa que va contribuir a generar malestar i va influir en les protestes de 1869 i l'aixecament de 1870. En tot cas, el treball de Sales en aquest sentit ens apunta com la població planificava l'economia familiar condicionada pels reclutaments per sorteig i com això agreujava les diferències socials.

2.2. L'anàlisi històrica dels motins i revoltes contra les quintes

Per a una anàlisi general de les quintes, tenim el treball d'Albino Feijóo que ha dut a terme una profusa tasca descriptiva del fenomen de les quintes a *Quintas y protesta social en el siglo XIX*⁷. Aquesta obra ens permet comprendre l'opció de les quintes com a via de reclutament en per solucionar la manca de voluntaris. Les quintes són, a més, una peça clau en la creació d'un exèrcit modern monopolitzador de les armes dins la societat, un exèrcit de tall liberal i no feudal. En aquest sentit, les quintes no deixen de ser una certa forma entre les lleves i milícies populars i la futura consolidació del servei militar obligatori instaurat el 1912.

El treball de Feijóo abraça diverses cares del fenomen. D'una banda, ens brinda un repàs de les diverses reformes legals que van viure les quintes al llarg del segle XIX, cosa que ens ajuda a entendre quines eren les condicions dels sortejos, exempcions i substitucions en cada moment. L'obra està farcida d'exemples de motins que ens il·lustren els diferents aspectes que s'hi tracta, així com un gran nombre de dades estadístiques i mapes que completen la visió de conjunt. No hi ha un tractament intensiu de cap cas concret però hi ha un capítol força interessant per al tema que ens ocupa dedicat a l'oposició violenta contra les quintes.

A *Quintas y protesta social en el siglo XIX* s'hi apunten certes idees que convé no oblidar per comprendre bé els esdeveniments en relació als sortejos de tropes. En primer lloc, cal tenir ben

⁶ SALES, N. «Sociedades de seguros contra las quintas (1865-1868)». Dins Clara E. LIDA i Iris M. ZAVALA. *La Revolución de 1868. Historia, Pensamiento, Literatura*. New York: Las Américas Publishing Co., 1977, pàg. 109-125.

⁷ FEIJÓO GÓMEZ, Albino. *Quintas y protesta social en el siglo XIX*. Madrid: Ministerio de Defensa, 1996.

clar que durant el segle XIX l'estat espanyol va viure en un clima de guerra civil constant, sumat a un bon nombre de conflictes colonials, i a una incapacitat crònica de l'estat per sostenir l'exèrcit. Això ens fa plantejar si el projecte de l'estat era sostenible. A tall de conclusió, Fejóo també ens apunta certes claus per entendre l'oposició popular a les quintes. D'una banda apunta com les quintes eren un sistema de reclutament classista, pel fet que les exempcions eren fixes i per tant comportaven un esforç econòmic diferent segons la classe social a la qual es pertanyia. A més de socialment injustes, les quintes representaven un perill molt directe per la integritat física de la persona reclutada. Tenint en compte aquests factors, no costa d'entendre la forta oposició popular a esdevenir quints. Fejóo també associa les quintes a la instauració del liberalisme, amb voluntat uniformitzadora contra les formes arcaïques d'exèrcit pròpies de l'Antic Règim. Contra aquest liberalisme hi situa tan els absolutistes com els propis radicals liberals (republicans, demòcrates i federalistes) o l'incipient moviment obrer. En la mobilització popular contra les quintes no dubta en veure-hi una moral compartida germen d'una certa cultura política de les classes populars i entronca i cita les idees de Thompson⁸ respecte aquest tema (d'altres autors que tractarem més endavant han aprofundit en aquesta qüestió).

Los motines de quintas de Borreguero Beltrán⁹ ens situa als orígens de l'oposició popular a les quintes. El seu treball es centra en el segle XVIII i té el seu marc en l'estat espanyol, ara bé, apunta una sèrie d'inèrcies que es mantindran fins a finals del segle XIX. Enfront del corrent que considera els motins populars com a reaccions espasmòdiques derivades de pujades de preus i crisis de subsistència, Borreguero defensa la presència de causes polítiques lligades a l'explosió dels motins de quintes, considerant que hi ha qui els inclou «acríticament» dins els motins de subsistència. Això ho exemplifica parlant dels motins que es donaren a l'estat espanyol a reacció, a favor o en contra, dels esdeveniments de la Revolució Francesa.

Borreguero fa una diferenciació clara entre els motins segons el seu caràcter urbà o rural. Aquesta divisió es correspon en certa manera amb la que hi ha a nivell geogràfic entre una Castella més agrària i les zones on el desenvolupament urbà-industrial es trobava més avançat. Els motins del camp castellà contra les quintes, conegudes com l'«*agobio de los pecheros*», acostumaven a ser instigats pels reclutats i les seves famílies. Aquests motins no solien tenir cap mena d'organització ni molt menys de programa polític.

A les ciutats en canvi, hi observa una «resistència corporativa» de gremis, col·legis, municipis i altres institucions, contra els reclutaments obligatoris. L'oposició a les quintes a les ciutats

⁸THOMPSON, E. P. «The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century». *Past & Present*, núm.50, feb. 1971, pàgs. 76-136.

⁹BORREGUERO BELTRÁN, Cristina. «Los motines de quintas». *Cuadernos de historia moderna*, núm. 10, 1989-1990, pàgs. 147-162.

industrialitzades es fa molt més forta, gaudeix d'organització i, a partir d'un moment, associarà la lluita contra els reclutaments forçosos a programes i moviments republicans i obrers.

En fixar-se en les causes de l'oposició a les quintes, Borreguero, introdueix la idea que en gran part sorgeix de l'obligatorietat de les mateixes. I associada a aquest caràcter obligatori, també hi ha una forta oposició a l'atzar i inseguretat que suposa el sistema de sortejos. De fet, la majoria de les vegades la violència esclata durant els sortejos, sovint agreujada pel tractament vexador de les autoritats o l'enorme corrupció entorn del procés, acompanyada quasi sempre d'intimidacions i amenaces. Mai hem d'oblidar les enormes penúries que passaven els quintes mentre eren mobilitzats, compartint vida amb delinqüents i quedant aquarterats en condicions paupèrrimes més sovint en presons que no pas en quarters. La mortalitat era elevada fins si no s'entrava en combat, així com les possibilitats de quedar invàlid de per vida.

Cal afegir que les resistències populars a les quintes responen en part al fet que no hi havia entre elles una consciència moderna de servei militar. En una de les seves vessants, el motí de quintes forma part de la resistència a la introducció del liberalisme, si bé aquest fet és més clar en els motins rurals. Però la principal causa d'oposició als reclutaments és la gran càrrega, humana i material, que representava per a les classes treballadores. Per als nuclis familiars obrers i camperols els reclutaments representaven la desaparició de mà d'obra jove per un temps indeterminat sota el risc de perdre aquella mà d'obra per sempre en cas de mort o esdevenir el reclutat una càrrega econòmica en cas de tornar incapacitat per al treball.

Però és Núria Sales qui rebla el clau a *Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX* afirmant que per al recluta del segle XIX les quintes representen un «factor de proletarització i usura»¹⁰. Sales apunta com a fita el 1837, any en què es van suprimir les exempcions per privilegis d'Antic Règim. Aquesta uniformització¹¹, introduïda en pro de la lenta implantació del liberalisme va ser feta en nom de l'igualitarisme, ara bé, la igualtat era davant la llei i prou.

La introducció de la substitució home per home, el “*personeo*” o *alquilón*”; i en metàl·lic, coneguda com a “subrogació en metàl·lic”, “consignació”, “exoneració” o “erogació”; van suposar que el greuge entre estaments esdevingués greuge entre classes. L'impacte negatiu dels reclutaments entre les classes treballadores era devastador. La llarga durada del servei militar acostumava a implicar la pèrdua de l'ofici, a més de la pèrdua d'ingressos mentre durés i els

¹⁰SALES, N. «Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX». *Recerques*, núm. 1, 1970, pàgs. 145-181. Es tracta d'un article interessant per la profusió de dades estadístiques que ofereix així com les conclusions que se n'extreuen per a l'impacte social de les quintes i empra com a font textos de contemporanis com ara Pi i Margall.

¹¹De fet, la llei del 1837 va conformar el model dels reclutaments per sorteig fins la implantació, el 1912, del servei militar obligatori, sense que les diverses reformes legals n'alteressin massa el contingut de base.

riscos que ja hem comentat de morir o quedar invàlid. Invalidesa que era insostenible en un context d'inexistència de polítiques socials estatals. Les famílies dels quintats no gaudien subsidis ni per invalidesa ni per viudetat. A més, cal tenir en compte que els antics quints podien ser mobilitzats com a reservistes en qualsevol moment sense cap mena de consideració per part de l'administració estatal vers l'estabilitat familiar o laboral dels homes a la reserva.

Sales considera que les quintes eren una causa d'estancament social i analfabetisme, car no valia la pena invertir en formació havent-hi un risc elevat de perdre la feina o la vida. Retrata les quintes com un «impost de sang pels pobres i un impost en diners pels rics» en què hi ha qui pot permetre's pagar el risc de morir. Ja durant el propi segle XIX, polítics i teòrics com Pi i Margall, federalista amb un perfil socialitzant important, afirmaven que les quintes eren una causa de proletarització de les classes mitjanes i de desaparició de petits capitals.

Els sortejos i reclutaments de quintes agreujaven la polarització social. A la gran majoria dels treballadors se'ls feia impossible pagar una substitució. Les capes mitjanes, obrers qualificats, petits burgesos i professionals liberals no podien pagar en èpoques de crisi, mentre que en èpoques de bonança la substitució els arruïnava i endeutava, entrant sovint en una dinàmica de proletarització. Finalment, hi havia qui podia pagar les redempcions sense que la seva economia no es veiés substancialment afectada, els “nous privilegiats”.

És el caràcter d'impost fix el que feia socialment perjudicials les redempcions. Castigaven les capes populars mentre que les elits no se'n veien massa afectades, i fins hi feien negoci. D'una banda els pagava una necessitat, seguretat i defensa, a un cost relativament baix; a més, les quintes foren una font de negoci per a financers i fabricants que es lucraren de «1) assegurances, hipoteques i crèdits, a costa de redimits i substituïts; 2) monopoli de transport dels soldats, a costa dels que no poden redimir-se ni substituir-se; 3) compra-venda de substituïts a costa d'aquests últims; 4) propietat de mines· o terres en els territoris a conquerir o a conservar amb les expedicions efectuades a costa dels uns i dels altres; 5) propietat d'obligacions en emprèstits voluntaris d'estat a interessos elevats, sovint decretats per pressió expressa d'ells mateixos a fi de finançar tals expedicions.»¹². D'aquesta mena de negocis se'n van beneficiar personalitats de la política espanyola com ara Pascual Madoz i Laureano Figuerola, o la gran burgesia com ara Güell i Comillas.

Les subrogacions en metàl·lic arribaren a pervertir la naturalesa original de les quintes fins al punt que aquests pagaments eren tinguts en compte als pressupostos de l'estat com a part de les partides d'ingressos. De fet, van arribar a servir per pagar el 95% dels guàrdies civils, malgrat que no sempre foren diners destinats a qüestions de seguretat, guerra o ordre públic, com indica

¹² SALES, N. «Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX». pàg. 160.

Bonamusa. De fet, els reclutaments per sorteig eren fruit d'una política d'estalvi econòmic i no pas de la voluntat de millorar l'eficiència militar. Sales acaba afirmant que els quintats són soldats "barats" als quals no cal pagar un sou, pensions, viudetats o indemnitzacions. Els soldats voluntaris, en canvi, es perceben com a soldats "cars".

3. Les quintes durant el Sexenni Democràtic

La singularitat de la Revolta de les Quintes de 1870 al Pla de Barcelona es desprèn del seu caràcter urbà i polititzat, a més de comportar una intervenció i repressió militar més enllà del que era habitual en els motins de quintes. La dita politització, el grau d'implicació i organització dels amotinats i la pròpia durada del conflicte, que només a la Vila de Gràcia es va allargar quatre dies, no es poden entendre si no és dins el context del Sexenni Democràtic i en relació als esdeveniments històrics que s'havien anat donant des de la revolució de Setembre del 1868.

Per tractar el Sexenni Democràtic a Catalunya és clau comptar amb el treball de Josep Termes com a referència. El volum a càrrec de Termes de la *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar¹³ és l'obra que ens sintetitza més bé aquest període. Aquest volum també s'ha publicat independentment prenent el nom del subtítol¹⁴. El treball de Termes ens és molt útil per la qualitat de les fonts que emprava i que comenta breument al final de l'obra.

L'obra de Termes ens permet tenir una visió de conjunt de la societat catalana i barcelonina, entrelaçant les condicions de vida de la població i el desenvolupament industrial i urbà amb components polítics com l'auge del republicanisme federal, la prefiguració d'un primer catalanisme o l'organització incipient d'un moviment obrer internacionalista.

Entre les fonts emprades per Termes que en són especialment interessants en trobem d'escrites per contemporanis dels fets que ens ocupen. Són treballs destacables els de Mañé i Flaquer, *La Revolución de 1868 juzgada por sus autores*¹⁵ i *Viaje alrededor de la República*¹⁶. La primera de les obres és un recull de textos del Sexenni Democràtic amb l'il·lustratiu subtítol de "DOCUMENTOS, JUICIOS, MÁXIMAS, PALINODIAS Y DESAHOGOS". Aquest recopilatori ens brinda tan proclames de militars com Prim i Topete a soldats i liberals a favor de l'aixecament, com discursos de polítics com Castelar. També hi ha un bon nombre de sessions

¹³ VILAR, P. *Història de Catalunya. De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*. Vol. VI, dir. Termes, J. Edicions 62, Barcelona: 1987.

¹⁴ TERMES, J. *De la revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1999.

¹⁵ MAÑÉ i FLAQUER, J. *La Revolución de 1868 juzgada por sus autores*, 2 vols. Barcelona: 1876.

¹⁶ MAÑÉ i FLAQUER, J. *Viaje alrededor de la República*, Barcelona: 1911.

parlamentàries de gran transcendència recollides. A més, s'hi troba un bon nombre de dades procedents de diversos ministeris susceptibles d'un anàlisi no només qualitatiu sinó també quantitatiu-estadístic.

Termes encara ens brinda una altra obra vuitcentista per a l'estudi del període, *Historia de la Revolución de septiembre*¹⁷, de M. Vilarassa i José Ildefonso Gatell, escrita tot just cinc anys després de la revolta que ens ocupa i set de la Revolució de Setembre. Per a l'estudi dels moviments socials a finals del segle XIX apunta les obres de Manuel Raventós, *Assaig, sobre alguns episodis històrics dels moviments socials a Barcelona en el segle XIX*¹⁸; i de Giralt i Balcells amb ell mateix, amb qui ha elaborat tan una cronologia¹⁹ com un recull bibliogràfic²⁰.

Per estudiar els motins de quintes durant el Sexenni convé tenir en compte que abans de la Revolució de Setembre, els progressistes s'havien posicionat clarament en contra de les quintes i les matrícules de mar. En certa manera era una maniobra política per tal d'incrementar el seus suports entre les capes populars de cara al cop del 1868. Joan Prim s'havia posicionat clarament en proclamar, abans de l'aixecament d'agost de 1867:

*«La abolición de la odiosa contribución de consumos; la desaparición de las quintas, sin perjudicarlos intereses y los derechos de la parte digna del ejército; la reducción de las contribuciones a las que el pueblo pueda pagar sin atacar la producción y sin entorpecer el desarrollo de la riqueza; (...)»*²¹

Malgrat que fou el propi Prim, home fort de l'estat després de la Revolució del 1868, qui encunyà la denominació de “*contribución en sangre*” per a les quintes, a la pràctica l'adveniment del Sexenni Democràtic no suposà la desaparició de les quintes; com tampoc d'altres contribucions tan odiades com els consums o les matrícules de mar.

En un primer moment es cancel·laren les quintes i es crearen els Voluntaris de la Llibertat, un cos civil armat que s'havia d'encarregar de l'ordre públic i del manteniment de la revolució. Però aviat el nou govern progressista es malfià dels cossos de civils voluntaris, molts dels quals eren formats per republicans i federals, i optà per anar retornant el control de l'exèrcit a mans

¹⁷ VILARASSA, M. i GATELL, J. I. *Historia de la Revolución de septiembre*. 2 vols, Barcelona: Libr. Religiosa y Científica, 1875.

¹⁸ RAVENTÓS, M. *Assaig, sobre alguns episodis històrics dels moviments socials a Barcelona en el segle XIX*. Barcelona: La Revista, 1925. Reeditat amb un estudi de Pere Gabriel a Barcelona: Ed. Crítica, 1987.

¹⁹ Giralt, Balcells i Termes. *Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes. 1800-1939. Cronologia*. Barcelona: La Magrana, 1987.

²⁰ Giralt, Balcells, Cucó i Termes. *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*. Barcelona: Lavínia-Teide, 1972.

²¹ Proclama de Prim de 1867 citada pel diputat republicà Juan Pablo Soler durant el debat de les quintes del març del 1870 que va ser reproduïda parcialment per «La Razón» del 23 de març del 1870. Citada BONAMUSSA. *Del roig al groc*. Pàg. 26.

de l'estat. Es suprimiren els cossos de fidelitat republicana i federalista, molt majoritaris a Catalunya i especialment a Barcelona, i es cooptaren els cossos progressistes.

La supressió de cossos voluntaris que el govern es temia que podien radicalitzar la revolució en un sentit democràtic, republicà i federal, va debilitar les forces de l'estat. A més, s'estenia la por d'un ressorgiment de les partides carlines que es veia com a imminent, i el mateix 1868 s'iniciava la Guerra de Cuba. Tot plegat feia necessari reforçar l'exèrcit mentre l'estat es trobava en una situació de crisi econòmica i financera. És per això que el govern recorregué a les quintes, els "soldats barats" tal com els anomena Sales.

De fet, hi havia un xoc entre republicans i progressistes pel que fa a la concepció de l'exèrcit. Els primers el concebien com una extensió del poble, un cos civil armat en defensa de les llibertats, concepció que era més radical entre els federalistes. Els progressistes en canvi, concebien l'exèrcit com un cos a part dependent de l'estat. Aquest conflicte és darrere de la confrontació entre els qui defensaven un exèrcit civil voluntari i els qui defensaven les quintes i es va fer clarament visible quan la Constitució 1869 no contemplà l'existència de forces civils armades.

Des d'un primer moment, les forces revolucionàries tingueren tensions entre moderats i radicals. En l'obra citada de Francesc Bonamussa s'hi fa un repàs d'aquest procés de distensió que acabà en confrontació durant la revolta federalista de 1869. Prim ja havia generat des de bon principi frustració a Barcelona en negar-se a cridar contra la monarquia. Es feia evident l'aliança entre progressistes, unionistes i part dels demòcrates, els dits *cimbrios*, contra el republicanisme i el federalisme. Aviat un manifest monàrquic recolzat per aquests grups polítics proclamava:

«Nuestra monarquía (...) es la que nace del derecho del pueblo. La consagra el sufragio universal: la que simboliza la soberanía nación, la consolida y lleva consigo todas las libertades públicas, la que personifica, en fin, los derechos del ciudadano, superiores a todas las Instituciones y a todos los poderes. Es la monarquía que destruye radicalmente el derecho divino y la supremacía de una familia sobre la nación; la monarquía rodeada de Instituciones democráticas; la monarquía popular.»²²

4. La revolta de les quintes al pla de Barcelona de 1870

La revolta contra els reclutaments per sorteig de 1870 al Pla de Barcelona, estesa també a part del Baix Llobregat, combina aspectes propis dels motins de tall més espasmòdic amb elements

²²LAFUENTE, M. I VALERA, J. *Historia general de España*. Vol. IV, Barcelona:1882, pàg. 637.Citad a BONAMUSSA. *Del roig al groc*. Pàg. 37.

que mostren la creixent politització de les classes populars. Malgrat que és innegable el paper dels reclutaments com a detonant i eix central de la revolta, els aixecats donen al motí un cert caràcter revolucionari. La revolta que ens ocupa mostra diferències considerables dels breus motins i fugues de mossos que s'havien donat durant el segle XVIII i bona part del XIX en l'àmbit rural i de poblament dispers.

Ara ens trobem davant una societat en procés d'industrialització i urbanització amb un republicanisme federal arrelat i unes noves ideologies incipients, el moviment obrer i un federalisme que s'escora cap al particularisme i apunta un futur catalanisme. De fet, la revolta va afectar una ciutat en ple desenvolupament industrial i creixement que acollia masses proletaritzades vivint en condicions paupèrrimes. Aquesta era la ciutat de Barcelona que havia mogut els higienistes a fer una crítica ferotge de les condicions de vida dels seus habitants, com Pere Felip Montlau amb el seu *Abajo las murallas* de 1841; o Ildefons Cerdà, el pla d'eixample del qual havia començat a materialitzar-se el 1860.

L'obra clau en l'estudi d'aquesta revolta és *Del roig al groc. Barcelona, 1868-1871. Quintes i epidèmies*. de Francesc Bonamussa i Joan Serrallonga. El llibre ens ofereix una visió profunda de la Barcelona del Sexenni Democràtic, i per fer-ho es centra en l'any 1870 i n'analitza dos aspectes, la revolta de les quintes de l'abril i l'epidèmia de febre groga de la tardor. Per abordar el tema de les quintes ens interessa la primera part del treball, obra de Bonamussa, que porta el subtítol de *Roig a la primavera. Quintes, toc de sometent i barricades*. Aquest representa el treball més profund i acurat que trobem sobre la revolta de les quintes del 1870, per la qualitat i quantitat de les seves fonts. També ens ofereix una narració sobre l'evolució de les quintes a l'estat espanyol i Catalunya així com dels fets clau dels primers anys del Sexenni Democràtic.

Com que l'estudi de Bonamussa és el més ampli i profund en relació al tema que ens ocupa, ens centrarem sobretot en la seva feina per tal de narrar els fets concrets de la revolta i, sobretot, per citar i fixar quines són les fonts clau per a l'estudi d'aquesta qüestió.

4.1. L'adveniment del Sexenni a Barcelona i la frustració republicanofederal

El novembre de 1868, ja com a ministre de governació del govern provisional, Sagasta convocà eleccions a corts constituents per sufragi universal masculí. Mentre que a nivell estatal els progressistes, unionistes i demòcrates s'imposen, a Catalunya ho fan els republicans, amb una visió clarament diferenciada respecte la qüestió dels reclutaments. La reunió de les Corts per la redacció de la constitució farà topar els dits grups polítics entorn de les quintes. Les esmenes republicanes són rebutjades i la idea de manteniment de les quintes, per causes més

pragmàtiques que ideològiques, prospera de la mà dels qui s'havien guanyat el suport popular criticant-les.

El mateix 1869, s'aprovarà una nova quinta, i una segona el 1870. La Constitució del 1869 deia: «*todo espanyol està obligado a defender la patria con las armas cuando sea llamado por ley*» (article 28) i «*las Cortes fijarán todos los años, a propuesta del rey, las fuerzas militares de mar y tierra. Las leyes que determinen estas fuerzas se votaran antes que las de los presupuestos*» (article 106), les quintes s'adequaven a la nova *carta magna*²³.

Francesc Bonamussa ens ofereix una narració detallada dels debats parlamentaris i les subsegüents quintes de 1869 i 1870. Això ens permet fer-nos una clara composició de lloc de l'actitud que adoptaren tots els agents respecte la qüestió i ens perfila un govern central cada cop més allunyat de les reivindicacions de les classes populars catalanes, i molt especialment barcelonenses. L'autor es dedica a desgranar les sessions del Congrés dels Diputats incorporant cites i valoracions de contraris, com Pi i Margall²⁴, Figueras o Castelar²⁵; i favorables, com Prim, del qual es digué: «*El General Prim no se mostró seguro de si mismo. Flaqueó su firmeza. Prometió lo que no ignorava que había de serle imposible dar.*» segons l'*Antologia de las Cortes constituyentes de 1869 y 1870*²⁶, una font que Bonamussa usa per situar el debat parlamentari. L'antologia citada és completada pel *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes*²⁷. Bonamussa també es val de treballs compilatoris com *Elecciones y partidos políticos de España (1868-1931)*²⁸ de Martínez Cuadrado o *Partidos y programas políticos, 1808-1936*²⁹, de Miguel Artola, que li permeten una valoració dels equilibris de forces polítiques institucionals.

4.2. L'ajuntament de Barcelona davant les quintes

Si fem una anàlisi des de dalt, fixant-nos de primer en les institucions, veurem que gran part del conflicte deriva de les contradiccions que es generaren en el si de les mateixes. Mentre que les corporacions municipals, més properes a la població, i fins les diputacions, entenien la necessitat de trobar una solució política per al conflicte que generaven les quintes; l'estat central

²³ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. *Constitución de la Nación Espanyola. Promulgada el dia 6 de Junio de 1869*. Títol 1r, article 28 i Títol 9è, article 106.

²⁴ PI I MARGALL, F. I PI I ARSUGA, F. *Historia de España en el siglo XIX*. Vol. IV. Barcelona: 1902.

²⁵ CASTELAR, E. *cuestiones políticas y sociales*. 3 vols. Madrid: 1870

²⁶ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. *Antologia de las Cortes constituyentes de 1869 y 1870*. 3 tomos.

Compilada en la parte de documentación oficial por D.F. Cuéllar. Con introducción, juicios y notas de Julio Burell. Madrid: 1913.

²⁷ *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes*.

²⁸ MARTÍNEZ CUADRADO. *Elecciones y partidos políticos de España (1868-1931)*. Madrid: 1969.

²⁹ ARTOLA, M. *Partidos y programas políticos, 1808-1936*. 2 vols. Madrid: 1975.

pressionava per obtenir tropes o substituïts per fronts interns i colonials, i en darrer terme, mantenir-se ell mateix.

Si ens centrem en l'ajuntament de Barcelona, cal fer notar que en aquell moment es tractava d'una institució víctima del desprestigi i deslegímat. Això es devia que, després de la revolta federalista del 1869, el capità general Eugenio Gaminde havia destituït els regidors de l'ajuntament de Barcelona i nomenat a dit una corporació de tall monàrquic, formada majoritàriament per grans propietaris.

Les eleccions del 1870 donaren la victòria als republicans federals, que guanyaren de manera més ajustada que anteriorment per la baixa participació d'unes classes populars que s'estaven desencantant amb la situació posterior a la Revolució de Setembre. La legitimitat del nou ajuntament va acabar d'ensorrar-se quan els regidors intransigents van negar-se a ocupar el seu càrrec per tal de no jurar la constitució monàrquica del 1869. L'any 1870 començava a Barcelona amb un òrgan municipal sense suport dels republicans ni de la majoria de les classes populars.

El treball de Bonamussa ens brinda una bona visió de com evolucionà la situació a l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona en base als documents de l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona, molt especialment les Actes de l'Ajuntament de Barcelona de 1870 i diversos bans municipals. També és clau la consulta de l'Arxiu de la Diputació de Barcelona, amb les Actes de la Diputació Provincial de Barcelona, i l'Arxiu del Govern civil de Barcelona.

4.3. La quinta i la revolta de 1869

El manteniment de les quintes donà lloc a una enorme frustració popular. La quinta de 1869 generà manifestacions i actes de rebuig arreu de l'estat, sent els més cruentos els de Jerez de la Frontera, amb 59 morts en dos dies. A Barcelona s'organitzà una manifestació al solar de davant d'una Ciutadella a mig derruir amb força aflluència i la presència de regidors i membres del Club Federal. En paral·lel, l'alcalde republicà de Gràcia, Francesc Derch, liderà l'oposició a les quintes a la vila en una altra manifestació. Mentre l'alcalde gracienc organitza una col·lecta per pagar les substitucions; la Diputació de Barcelona obliga, autoritzada pel govern, els ajuntaments a repartir el pagament de les redempcions entre els veïns.

El 1869 acabà amb l'aixecament federal dels mesos de setembre i octubre, en paral·lel a la retirada dels republicans de les Corts. La frustració de la revolta federal capava la via més radical del procés revolucionari de 1868 i exclouïa temporalment republicanofederals de l'eix

institucional. També representà l'allunyament definitiu entre el govern i les capes populars de la població catalana.

La nova constitució havia resultat ser monàrquica, i les demandes populars com l'abolició de les quintes i les matrícules de mar no semblava que s'haguessin de materialitzar. El propi Prim, que abans de la Revolució de Setembre s'havia alineat contra les quintes, ara les defensava com a necessitat circumstancial per combatre a Cuba, contra els carlins, i per assegurar la integritat territorial de l'estat. Els monàrquics, pro quintes, no volien ni sentir a parlar de les propostes federals de convertir els Voluntaris de la Llibertat en un cos armat civil i voluntari que les substituís.

4.4. Des de la quinta del 1870 fins l'esclat de la revolta

Malgrat la retòrica de Castelar, el parlament aprovà per a l'any econòmic 1870-1871, una força militar de 80.000 homes i el reemplaçament de 40.000 per sorteig obligatori a totes les províncies menys les basques. Tot just anunciar-se els preparatius pel reemplaçament de quintats van començar les protestes. Des de l'Ajuntament de Barcelona s'intentà salvar la situació com el 1869, i Rius i Taulet, aleshores regidor, encapçalà una comissió amb els objectius de: «*librar a los barceloneses de los efectos de la contribución de sangre, para el caso que las Cortes Constituyentes aprueben el proyecto sobre quintas*»³⁰. Malgrat tot començaren els preparatius, cosa que visualitzà una forta oposició popular. L'Ajuntament es va acabar veient forçat a prometre que cap sortejat acabaria fent el servei d'armes.

El municipi de Barcelona es posà a treballar per complir la seva promesa, per bé que amb poca decisió enfront de les administracions estatals. S'optà per fer una col·lecta entre els mossos que havien de ser sortejats per cobrir les substitucions³¹. També s'incità a la participació de les mares de família i es creà un fons supletori per si la col·lecta no cobria la suma necessària.

Mentre, unionistes i progressistes trencaven coalició a Madrid, al Principat començaven les mobilitzacions contra els sortejos. El 13 de març els federals de Reus organitzaren un acte polític i manifestació contra les quintes, mentre a Girona els manifestants entraven al ple de l'ajuntament per boicotejar-lo. Bonamussa recull entre diverses anècdotes de rebuig popular com el reusenc Prim, lluny de la manifestació que transcorria pel seu poble natal, era increpat a Madrid per la multitud i fins rebia una pedrada.

³⁰ Arxiu Històric de Barcelona: Actes de l'Ajuntament de Barcelona, 25 de febrero del 1870. Citat a BONAMUSSA. Del roig al groc. 1995. Pàg. 75.

³¹ A l'hora de determinar la contribució de cada mosso, s'introduïren algunes mesures correctores que traspuaven un cert caràcter redistributiu en favor de les famílies més humils.

A Barcelona s'organitzà una nova manifestació el 20 de març de 1870 amb una alta participació del moviment federalista i el suport del moviment obrer, malgrat que el *Centro Federal de Sociedades Obreras*, no s'hi implicà a fons, ocupada en l'organització moviment internacionalista i el congrés que es celebraria el juny a Barcelona.

Mentrestant, l'ajuntament interí de Barcelona patia la manca de col·laboració i comprensió del govern estatal. A més, era conegut com "ajuntament militar" o "ajuntament Gaminde", per haver estat nomenat des de dalt i tenir una molt escassa representativitat. La comissió especial creada per Rius i Tauler (Comissió de Quintes) no aconseguia que s'autoritzés la col·lecta que havia planejat. Hi ha una demanda per part de la dita comissió d'ajornament del sorteig, però el ministre Rivero, deixà clar que era inajornable.

La impossibilitat d'allargar el procés de sorteig va desembocar en conflicte. Els municipis dominats pels republicans van veure com els seus equips de govern abandonaven l'ajuntament o es negaven a fer els sortejos. Bonamussa ens situa: «(...)l'Ajuntament federal de la Bisbal de l'Empordà es nega a realitzar el sorteig i és processat a instància del governador civil. No obstant això, la seva actitud va ser seguida pels ajuntaments de Palafrugell, Palamós, Pals, Calonge, Sant Feliu, Llagostera i d'altres municipis federals de l'Empordà. (...) Mentrestant, el dissabte dia 2, a Barcelona es fan els últims preparatius per l'elecció del comitè local del Partit Republicà Democràtic Federal (...) s'hi presentaven dues candidatures: la "intransigent" i la de "política d'atracció" o dels "benèvolos".»³².

Els dies i hores següents s'estengueren rumors sobre activitat carlina per organitzar partides, mentre a Madrid es debatia una llei d'ordre públic a reacció de la revolta federal de 1869, i començava a haver-hi una considerable concentració de tropes a l'entorn dels ajuntaments dissidents i de la ciutat de Barcelona. Es justificà la presència de l'exèrcit per combatre els carlins, però els federalistes se sentiren amenaçats. Mentrestant, l'Ajuntament de Barcelona es trobava un govern inflexible amb les dates dels sortejos. Tot plegat generà el clima idoni perquè la desobediència derivés en violència.

A Barcelona el 3 d'abril l'ajuntament no es procedí a fer els sortejos, mentre que a ciutats com Lleida i Reus si que es feren. Corria el rumor que s'havien suspès els sortejos en poblacions com Vic i Martorell, properes a Barcelona. També corria per Barcelona la brama que hi havia hagut manifestacions de dones en diverses localitats en les quals haurien mort unes 9 persones. En certs municipis començava la violència, amb destruccions de mobiliari municipal i cremes de documents i urnes per als sortejos.

³² BONAMUSSA, F. *Del roig al groc*. pàg. 76

4.5. La revolta esclata a Sants

Al Pla de Barcelona els esdeveniments violents començaren a Sants el dia 4 d'abril quan l'alcalde es disposà a fer el sorteig de quintes. Sants era un poble de forta tradició hortícola que havia patit una considerable transformació industrial amb grans fàbriques emblemàtiques com l'*España Industrial*. Van ser precisament dones i treballadors joves d'aquestes fàbriques els primers de protestar contra els sortejos. Bonamussa en el seu treball recalca la tradició popular i obrera combativa dels santsencs. La protesta derivà en un assalt a l'ajuntament, amb crema de documentació oficial destrucció de mobles i fins es ferí d'una ganivetada l'alcalde i es matà l'alcalde segon, desapareixent l'alcalde tercer.

Tot seguit es procedí al toc a sometent i la construcció de barricades, dos elements que juntament amb les manifestacions de dones són elements típics dels motins de quintes i que es repetirien els dies següents en d'altres viles i ciutats del Pla de Barcelona. Uns 200 amotinats resistiren fins la tarda, quan foren derrotats per una càrrega d'infanteria després del bombardeig de les barricades per l'artilleria. La actuació militar capà la revolta a Sants i inicià la repressió del moviment. Malgrat tot Bonamussa ens fa notar que la notícia del motí s'estengué a les viles properes: «Barcelona, Gràcia, Sant Martí de Provençals i Sant Andreu del Palomar i una comissió dels republicans Santsencs marxà cap a Gràcia.»³³.

Per a l'estudi dels fets de la revolta de les quintes a Sants Bonamussa usa els censos de població fets el 1860 i 1877 i el cens d'electors de 1870 per conèixer la demografia del municipi i obté la composició del consistori municipal de *Notes històriques de la Parroquia de Santa Maria dels Sants*³⁴, que li permet una aproximació als noms de la política santsenca. Així mateix, per reconstruir els fets de la revolta es val principalment de la premsa, i en aquest cas d'*El Telegrafo* dels dies 4 i 5 d'abril de 1870. Una obra a tenir en compte és *Fiscalitat i política municipal a Sants, 1868-1874* de Carles Enrech³⁵, que ens brinda una bona visió del municipi durant el Sexenni Democràtic. Finalment, per a la valoració de les baixes posteriors a la repressió del motí, ens apunta les deficiències del registre del cementiri de Sants (actualment dins el de les Corts), que només té dades des de 1880.

³³ BONAMUSSA, F. *Del roig al groc*. pàg. 86.

³⁴ MIRALLES ZAMORA, J. *Notes històriques de la parròquia de Santa Maria dels Sants*. Original mecanografiat. Barcelona: 1971.

³⁵ ENRECH, C. «Fiscalitat i política municipal a Sants, 1868-1874». *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 15, 2009, pàgs. 185-198.

4.6. L'aixecament s'estén a Barcelona

Mentre es produïa l'aixecament de Sants, Barcelona el consistori municipal rebia pressions tan de dalt cap a baix com de baix cap a dalt. D'una banda, el ministeri de la Governació exigia i pressionava a través del governador civil per la immediata execució del sorteig. D'altra banda, comencen a fer-se patents els actes de rebuig popular. L'Ajuntament considerà que no estava llest per a procedir a nivell tècnic i, a més, es feu patent l'absència de molts dels regidors. En paral·lel una delegació d'estudiants feu arribar una queixa formal a la Plaça Sant Jaume, mentre es formaren unes primeres manifestacions lleugerament violentes davant les quals l'Ajuntament demanà suport militar. Aquests fets quedaren recollits per Eusebi Jover, alcalde sisè, a les actes municipals (Actes de l'Ajuntament de Barcelona, 4 d'abril de 1870). Segons Bonamussa les actes coincideixen força amb les fonts periodístiques d'*El Telegrafo* i *Cronica de Cataluña*.

Durant el dia 4 d'abril es difongueren les notícies del motí de Sants i ja s'aixecaren barricades al casc antic de la ciutat. L'exèrcit començà a reaccionar desplegant-se per controlar les vies principals. Malgrat tot seguiren multiplicant-se les barricades, davant la qual cosa el governador civil, rellevat al cap de poc, feia llegir un ban en el qual recomanava: «*haced innecesario el espectáculo de la fuerza armada en la via pública (...) si la fatalidad hiciera necesaria la lucha, advierto a todas las personas honradas que no quieran tomar parte en ella, que se retiren a sus casas al oír los cañonazos, disparados desde Montjuich, pues diez minutos después del tercero, principará el combate*»³⁶.

Al cap de poques hores, un nou ban, ara del capità general³⁷, declarà la llei marcial. Bonamussa ens ofereix a *Del Roig al groc* una bona narració dels conflictes que es van viure durant les següents hores entre un ajuntament que volia aplaçar els sortejos i assegurar que es podrien pagar les redempcions, i les instruccions del govern central i els seus representants. Finalment, l'arribada del mariscal de camp Figuerola posa la ciutat i la província de Barcelona sota comandament militar. Se suprímí la principal premsa republicana i s'aplicà la llei marcial³⁸.

La matinada del 5 d'abril es desenvoluparen els primers combats, mentre un nou ban enduria l'estat de guerra a la ciutat³⁹, reduint les hores d'obertura de tabernes i cafès, i prohibint grups de més de tres persones a la via pública o la presència de gent en terrats i teulades. El poder militar comença a tirar endavant el sorteig, amb un ajuntament incomplet i mancat de força. El

³⁶ Ban del governador civil de Barcelona Facundo de los Ríos, rellevat al cap de poques hores, del matí de dilluns 4 d'abril de 1870. Reproduït a BONAMUSSA. *Del roig al groc*. 1995. Pàg. 86.

³⁷ «Ban del Capità general de 4 d'abril de 1870». Boletín Oficial de la Província de Barcelona, 8 d'abril de 1870.

³⁸ Bonamussa fa notar que l'aplicació de la llei marcial es feu de manera inconstitucional d'acord amb el text de 1869, procedint d'acord amb la llei del 1821.

³⁹ «Ban del Capità general de 5 d'abril de 1870». Boletín Oficial de la Província de Barcelona, núm. 84, 8 d'abril de 1870.

sorteig s'interromp per manca de regidors. Mentrestant, les esglésies de Sant Pere, Sant Francesc i Sant Cugat toquen a sometent i augmenten les barricades, que aguantaran fins el matí del dia sis, però l'exèrcit aconsegueix avortar els nous motins en els barris contigus.

El dia 6 Figuerola decidí tirar endavant a totes els sortejos i felicità els regidors que l'havien secundat, com queda recollit a l'acta de l'Ajuntament. Malgrat que encara hi hagué algun intercanvi de trets, la pluja frenà els combats durant tot el dia. El dia 7, i malgrat els boicots contra les línies fèrries, ja hi havia una forta concentració de tropes al Pla de Barcelona. Es publicà encara un nou ban⁴⁰ que ordenà la creació de juntes de barri per ocupar-se del desarmament de la població i l'entrega a la justícia militar dels amotinats, sota l'amenaça d'atac. Val la pena fer notar que Gaminde també insisteix en aquest ban que les fàbriques romanguin obertes i en funcionament. En paral·lel, les barricades de Sant Pere són bombardejades i posteriorment assaltades, l'endemà es procedirà de la mateixa manera als ravals. És aleshores on es fan la major part de les víctimes.

Suprimit l'aixecament popular, l'Ajuntament intentà encarrilar la situació refermant-se en la seva promesa que cap quintat no faria el servei militar. En definitiva, l'aixecament a Barcelona havia suposat el col·lapse de la ciutat durant 4 dies i entre 28 i 30 morts, probablement moriren uns quants ferits més durant els dies següents.

Si busquem fonts per construir una narració dels fets, la premsa és cabdal. *El Telegrafo* va seguir i publicar els fets en directe, cosa que no van poder fer ni l'intransigent *El Estado catalán*, ni el benèvol *La Razón*, per quedar tancats pels ban del Capità General del dia 4. Malgrat tot, podem conèixer la versió republicana dels fets en l'obra compilatòria *La insurrección de las quintas*, amb articles escrits per un membre de l'*Estado catalán*⁴¹. El treball d'Artur Masriera ens brinda una visió propera en el temps dels fets molt interessant en les seves obres *Los buenos barceloneses*⁴² i *Barcelona isabelina y revolucionaria*⁴³.

4.7. La Junta Revolucionària de Gràcia

El tercer focus important de la revolta de les quintes al Pla de Barcelona de 1870 fou la Vila de Gràcia. Es tractava d'un poble rodejat de masos que, malgrat haver-se industrialitzat, tenia un model diferent que el de Sants, de tall més artesanal, es basava en petits tallers en lloc de grans

⁴⁰ «Ban del Capità general». Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona, núm. 84, 8 d'abril de 1870.

⁴¹ *La insurrección contra las quintas*: Artículos publicados en los núms. 402, 403, 407, 408 y 411 de *La Igualdad* por un redactor del *Estado catalán*.

⁴² MASRIERA, A. *Los buenos barceloneses. Hombres, costumbres y anécdotas de la Barcelona ochocentista*. Barcelona: 1924.

⁴³ MASRIERA, A. *Barcelona isabelina y revolucionaria*. Barcelona: 1930.

fàbriques. També tenia un forta tradició republicana i de mobilització popular. Els trets distintius de l'aixecament gracienc són: un de quantitatiu, els combats hi foren força més intensos i perllongats que a la resta de focus de la revolta; i un de qualitatiu, la institució municipal s'uní a la revolta popular i s'hi combinà per formar un poder revolucionari.

Després del rebuig de la quinta de 1869, Francesc Derch, alcalde de la vila, prometé encapçalar l'oposició a qualsevol futur sorteig. Aquesta promesa el dugué a liderar la revolta contra la quinta de 1870. Altre cop, l'aixecament s'inicià amb un motí de dones que assaltà l'ajuntament i cremà documentació de l'arxiu municipal; alhora, les dones iniciaren un llarg i persistent toc a sometent des de la Torre del Rellotge, davant mateix de l'ajuntament. L'alcalde aconseguí reconduir la situació i convocà tots els homes armats al peu de l'Arbre de la Llibertat (a l'actual Plaça del Sol). Tot seguit es formà una Junta Revolucionària que s'erigí en principal poder de la vila i conduí les accions militars.

Es feren barricades al Carrer Major, principal via d'accés a Barcelona, i començaren els combats al camp d'en Vidalet. Tot seguit començà un bombardeig intensiu de la vila, molt focalitzat sobre la Torre del Rellotge des de les posicions que havia pres l'artilleria a la zona de l'eixample. Val a dir que el conflicte s'estengué per la comarca, amb l'arribada de reforços de Sant Martí i combats que frenaren la infanteria de muntanya entre Sarrià i Sant Gervasi. Els bombardejos seguiren els dies següents en paral·lel a la reconstrucció de les barricades, i els graciencs rebutjaren fins a dos assalts de l'exèrcit.

Hi hagué una trobada entre regidors barcelonins i membres de la Junta Revolucionària de Gràcia que no arribà enlloc perquè els segons exigien un decret del govern central supressor de les quintes. La concentració de tropes entre Barcelona i Gràcia s'anà incrementant i la vila quedà assetjada. La desproporció de forces es feu patent i, malgrat el fustigament d'andreuenes i martinencs contra els reforços que venien del Clot, els bombardejos i la manca de complements de fuselleria debilitaren els graciencs que resistien. Un nou atac feu retirar els revoltats al turó del Coll, mentre gran part dels veïns s'havien refugiat en un campament a Vallvidrera per fugir dels bombardejos.

L'entrada de l'exèrcit fou dura. Els batallons d'enginyers forçaren les portes de les cases per donar lloc a un registre que en molts casos acabà en saqueig d'habitatges i botigues. L'ocupació militar de Gràcia va ser violenta, amb assassinats i afusellaments. En total hi hagué 27 morts, dels quals 19 anaren a parar a una fossa comuna. Bonamussa recull com tot plegat era reduït pel *Diario de Barcelona*, de Mañé i Flaqué, com a «*estragos del populacho*» i «*turba de mujeres*». En el món republicà, en canvi, la revolta guardà un valor simbòlic i sembla ser que el setmanari *La Campana de Gràcia* deu el seu nom a Valentí Almirall, que el proposà a tall d'homenatge.

Per a l'estudi del cas gracienc és imprescindible el recull d'articles de premsa referents a Gràcia dut a terme pel propi Francesc Derch i Alió⁴⁴, últim alcalde de la vila de filiació republicana que tingué una clara implicació en la revolta del 1870. Per al recompte de baixes Bonamussa revisa tan les informacions aparegudes a *El Telegrafo*, com el Llibre de registre de 1870 del cementiri del Poblenou. Tenim també *Gràcia 1870: la revolta de les quintes* de Silvestre Martí i Gou⁴⁵ és una síntesi a nivell local dels precedents, desenvolupament i conseqüències de la revolta.

Per últim, l'obra *La contribución de sangre* de Josep Roca i Roca és una crònica molt útil per conèixer el conjunt dels fets de la revolta de les quintes, però per al cas gracienc té l'afegit d'incorporar un dietari de Francesc Derch⁴⁶ que resulta una font valuosíssima per al coneixement de l'aixecament.

Fet un repàs dels fets, cal afegir que per al coneixement dels aspectes militars i administratius de la revolta al Pla de Barcelona, podem trobar fonts històriques a l'Arxiu del Servicio Histórico Militar, que conté entre d'altres l'expedient de Gaminde; i l'Arxiu de la Capitanía General de la Región Pirenaico-Oriental; així com el Fons municipal de Quintes, 1870, dins l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona.

4.8. Repressió de l'aixecament i posterior redempció de la quinta de 1870

Malgrat la victòria de l'exèrcit sobre els aixecats, s'evidencià la poca aptitud dels militars, que amb un contingent de milers d'homes i suport d'artilleria havia trigat una setmana a controlar la situació. En concret, Gaminde era escarnit en diversos diaris i fins rebia crítiques condescendents de Prim. La repressió encara s'allargà un dies, amb diversos processats per un tribunal militar i quatre afusellaments més.

A Barcelona s'hi generà un estat d'opinió contrari a l'actuació militar, fins i tot fora dels ambients republicans. Es repetiren referències humorístiques a l'actuació militar, Duran i Bas es riuria de l'atac sobre Gràcia dient al *Diario de Barcelona*: «la toma de Gràcia ha venido a eclipsar la toma de Sebastopol», i la *Campana de Gràcia* publicava: «Queda demostrat que Gràcia és superior a Troia»⁴⁷.

⁴⁴ DERCH i ALIÓ, F. Recull de premsa de Francesc Derch i Alió 1870-1897. 2 capses (4 carpetes) dipositat a la Biblioteca Pavelló de la República (Universitat de Barcelona).

⁴⁵ MARTÍ i GOU, S. «Gràcia 1870: la revolta de les quintes». *Carrer Gran*. Núm. 31, 1981, pàgs. 22-23.

⁴⁶ ROCA i ROCA, J. *La contribución de sangre. Sucesos de Barcelona, Gracia y puebloscomarcas en la última insurrección de abril de 1870 por...*, redactor de *La Razón*. Con un dietario del jefe de las fuerzassublevadas Francisco Derch. Barcelona: 1870.

⁴⁷ *La Campana de Gràcia*, núm. 2, 15 de maig de 1870. Citat a BONAMUSSA, F. *Del roig al groc*.

Els federals foren els més crítics amb la repressió del moviment contra les quintes. La revolta però, havia agreujat les tensions entre les seves faccions, ja força tocades per la revolta federal de 1869. Els intransigents havien cridat a la resistència pacífica, mentre que els benèvolos havien acusat els primers d'incitar la violència. La situació s'intentà reconduir amb la fusió dels diaris d'ambdós grups en *El Independiente*, i la dimissió de personalitats del partit com Almirall o Clavé.

En tot cas, els avalots no aconseguiren aturar els sortejos. Els progressistes pogueren mantenir el sistema de quintes, que es mantindria durant la major part del Sexenni Democràtic. Quedava un ajuntament de Gràcia desorganitzat i arruïnat que hagué de dependre de les ajudes de la Diputació de Barcelona. Així mateix, el municipi de Barcelona, amb problemes de finances greus, s'havia d'enfrontar a la promesa que cap mosso quintat faria el servei militar. L'equip de govern de l'ajuntament, que seguia sent provisional i conegut com a *consistori militar*, comptava amb un fort rebuig popular i dels sectors republicanofederals. Així mateix, Figuerola era substituït com a governador civil.

Malgrat tot, l'ajuntament de Barcelona prosseguí la col·lecta, i per por que no es pogués arribar a pagar les redempcions, s'organitzaren una rifa, balls populars, obres de teatre i s'obriren subscripcions per fer donacions pels quintats. Finalment, després de mesos de rumors que deien que no es pagarien les abrogacions, a l'agost l'ajuntament anunciava que s'havien fet efectives les redempcions. Cap barceloní fou reclutat i al cap de poc una amnistia permetia tornar els exiliats entre la revolta de 1869 i la de 1870. La pressió popular contra les quintes aconseguia, a un preu alt, evitar els reclutaments.

Per conèixer els esdeveniments posteriors a la revolta són clau les Actes de l'Ajuntament de Barcelona dels dies i setmanes posteriors, així com la consulta de premsa escrita. *El Telegrafo* i *El Diario de Barcelona*, ens ofereixen les narracions més properes en el temps als fets. *La Razón*, i posteriorment *El Independiente*, ens donen visions més allunyades en el temps però mostren el punt de vista federal, amb més simpaties pels revoltats. És interessant com es tractà el tema des de la premsa humorística, en especial des de *La Campana de Gràcia*.

5. Aspectes ideològics i polítics dels revoltats

Com ja s'ha dit, la revolta de les quintes no es pot reduir a la seva vessant espasmòdica. Te elements que el diferencien dels motins de quintes rurals o fins del motins de quintes en ciutats no industrialitzades. La revolta compta, en alguns fronts, amb una certa organització i component ideològic, amb un cert caràcter revolucionari, cosa que queda exemplificada en la Junta de Gràcia. El Sexenni representa un dels moments àlgids del republicanisme federal a

Catalunya, i moment d'eclosió del moviment obrer i del primer catalanisme. En la revolta de les quintes de 1870 ja s'hi troben rastres de tots aquests elements.

5.1. Republicanisme, federalisme i quintes

Gran part de la historiografia no ha dubtat de classificar la revolta de 1870 de revolta republicanofederal contra les quintes. És cabdal *El federalisme català en el període revolucionari de 1868-1873* de Josep Termes⁴⁸ per tal de comprendre el context barceloní, el moment polític del republicanisme federal i la seva relació amb els moviments populars.

Termes apunta el fort caràcter antiborbònic de la revolució de 1868 a Catalunya, que entronca amb un fort sentiment republicà de base popular. Així mateix veu en el creixement i desenvolupament del moviment obreruna de les claus del creixement del Partit Republicà Democràtic federal i, en general, de la fortalesa dels federalistes. Diu: «el desenvolupament de les organitzacions obreres, l'ajut de les quals era vital per al federals (arrelats a la petita burgesia i a la classe obrera, industrial i camperola, és a dir, en les classes populars)». És per aquesta base treballadora que «els federals lluitaren contra l'apoliticisme obrer, tant el d'arrel sindicalista com el de base anarquista.»⁴⁹.

Els federals s'oposaren sistemàticament a les quintes, les matrícules de mar i la contribució de consums, castigadores de la classe treballadora. L'oposició a les quintes els proporcionava recolzament popular i alhora plantejava un model alternatiu d'exèrcit, un cos voluntari que els donaria el control del carrer. Termes parla de la proposta federal de supressió de les quintes de 1869, així com les manifestacions i mítings en contra del març de 1870, amb el so de fons de la Marsellesa i l'himne de Garibaldi.

A *Història dels Països Catalans*, coordinada per Balcells⁵⁰, també s'hi recorda com en un primer moment del període revolucionari la Junta de Barcelona, de tall clarament republicà, procedí a la dissolució dels Mossos d'Esquadra, i la supressió dels impostos de consum i les quintes com a demandes populars fortament arrelades. Balcells, Ardit i Sales consideren clau en l'aixecament federal de 1869 la negativa d'aquests a desarmar les milícies de voluntaris i consideren l'aixecament de 1870 *promogut* pels federals catalans i «especialment intens en ens municipis fabrils i obrers de Sant Martí de Provençals, Sants, Sant Andreu i Gràcia.»

⁴⁸ TERMES, J. «El federalisme català en el període revolucionari de 1868-1873». *Recerques: història, economia, cultura*. Núm. 2, 1972, pàgs. 33-69.

⁴⁹ TERMES, J. «El federalisme català...». pàg. 34.

⁵⁰ BALCELLS, A., ARDIT, M. I SALES, N. *Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975*. Coordinada per A. Balcells. Barcelona: Edhasa, 1980.

No hem de perdre mai de vista que el món federal català era un món dividit entre el grup benèvol de *La Razón* i l'intransigent de l'*Estado Catalán*. Els segons eren més propers a la insurrecció, malgrat tot, líders seus com Almirall i Clavé no es posicionaren clarament a favor de la revolta de 1870.

El programa federal tenia acceptació popular perquè representava la construcció d'una societat organitzada des de baix cap a dalt, una democratització de la política i l'economia. L'entroncament amb les classes populars també venia de la defensa del proteccionisme i l'intervencionisme i l'oposició a polítiques proletaritzadores com les quintes. També trobem elements de *pre-catalanisme*, en paraules de Termes, en l'aparició del *federalisme-particularisme* català. En són exemples l'oposició dels federals catalans al *cunerimsme* o l'aparició de les *Bases para la constitución del Estado Catalán*, o el Pacte de Tortosa, que tingué un paper clau en la revolta federal de 1869.

Troblem exemples de la força federal al Pla de Barcelona i del seu vincle amb el moviment obrer. Podem citar el cas de «l'ajuntament de Gràcia, que demanà a la Diputació de Barcelona que es constituís en *Convenció* i fes saber que no acceptaria altre règim que el federal» o com «la federació local obrera de Gràcia, (...) decidí volatar P. Gener, igual que nombrosos sindicats obrers de Sant Martí i Sant Andreu. Un dels candidats per gràcia, Francesc Puigjaner i Gual, es presentava com a republicà federal socialista.», segons extreu Termes de *La Independencia*⁵¹.

L'oposició republicana a les quintes ve de lluny. Bonamussa recorda que el programa democràtic i republicà de 1840 ja demanava l'abolició de les quintes, una demanda d'abolició que es repetiria cada cop més freqüentment i que és la mateixa que formulà la Junta Revolucionària de Gràcia en entrevistar-se amb els regidors de Barcelona el 1870. En totes les revoltes apareix el lema *abaix les quintes*. El demòcrata Orense ja deia el 1847 que cali acombatre «*las siguientes plagas: el sistema prohibitivo, los derechos de puertas en las ciudades y de consumos en los pueblos; el estanco de la sal i el tabaco; el arancel de aduanas; las quintas y matrículas de mar; los pasaportes y papelsellado y otros.*»⁵² Durant els actes electorals previs a l'elecció de l'Assemblea Constituent de 1854 els demòcrates també rebutjaren l'exèrcit permanent com plasmaren al llibret *Constitución de una República Federal Ibérica*. I encara el 1860 Fernando Garrido associava les quintes a l'opressió de les *clases pobres* pel seu caràcter de contribució indirecta a *La Democracia i sus adversarios*⁵³.

⁵¹ TERMES, J. «El federalisme català...». pàg. 63.

⁵² ORENSE, J. M. *¿Quéhará en el poder el partido progresista?* Citat per Antonio Eiras Roel, EIRAS, A. *El Partido demócrata español (1849-1868)*. Madrid:1961.

⁵³ GARRIDO, F. *La Democracia y sus adversarios*. Barcelona: Libreria de Salvador Manero, 1860.

La vinculació entre el federalisme i la revolta de les quintes es fa evident. Eren els federals els qui havien protagonitzat la major part de les mobilitzacions anteriors, com la de Reus, contra els reclutaments per sorteig. El Club dels federalistes havia intervingut activament en la manifestació i míting contra les quintes de 1869 i *El Estado Cataláni La Razón* havien venut tiquets per finançar les manifestacions i mítings del 1870. A Barcelona els federals havien tret resultats electorals molt remarcables fins quan caigué la participació i, poc abans de l'esclat de la violència, els intransigents s'imposaven dins el comitè local del partit. Així mateix, Derch, líder dels revoltats graciencs, era alhora el president del comitè federal de la vila. La connexió entre federals i revoltats és el que conduí el mariscal Figuerola a tancar els seus dos principals diaris tot just assumir el control de Barcelona durant l'aixecament de 1870.

La Revolució de Setembre fou una revolució democràtica (en tant que segona fase de la revolució liberal) incompleta. Això generà conflicte entre govern i revolucionaris republicanofederals, que, alhora, vivien conflictes interns entre benèvols i intransigents. Termes fa un resum lapidari del Sexenni Democràtic en afirmar:

«Es tancava així un període (setembre 1868-finals de 1873) de predomini contradictori dels elements democràtics (amb legalitat per a l'obrerisme, fos moderat o radical)—i de les inherents divisions internes— de les forces populars, petita burgesia i proletariat, incapaces d'enderrocar, per manca de força numèrica, el vell edifici oligàrquic agrari. Aquells que eren hegemònics a Catalunya (on sí que podien fer triomfar la revolució democràtico-social) naufragaven dins el conjunt de l'estat espanyol. (...) Les masses populars —els federals, els internacionalistes, els homes de l'obrerisme moderat—, dividides, desorientades, no van poder impedir el retorn de la vella política.»⁵⁴.

5.2. La cultura política popular i l'insurreccionalisme

Per a l'anàlisi de la revolta convé tenir en compte la cultura política dels revoltats, i per a aquest cas en concret, la cultura política de les classes populars, enteses com a subjecte de la dita revolta. A casa nostra, aquestes qüestions han estat tractades per autors com Pere Gabriel, que les sintetitza en dos articles, *Visibilitats polítiques i vertebració social del món obrer i popular*

⁵⁴ TERMES, J. «El federalisme català...». pàg. 69.

*de Barcelona, 1868-1874*⁵⁵ i *Sobre la cultura política popular i obrera a Catalunya al segle XIX. Algunes consideracions*⁵⁶, tots dos molt centrats en la Barcelona del Sexenni Democràtic.

Com ja hem comentat en el punt anterior, les connexions entre el món del societarisme obrer i el republicanisme federal eren molt fortes. Malgrat que aviat el moviment obrer començaria a fer el seu propi camí ben aviat, el congrés de juny de 1870 seria important en aquest sentit; en el moment de la revolta el món obrer es troba molt vinculat a un federalisme que, malgrat ser liberalisme radical, tenia sovint trets socialitzants. De fet, els homes de brusa formaven gran part de la militància republicana i tenien càrrecs de responsabilitat, més enllà dels òrgans interns, a l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona, així com a les Corts. Alguns moviments republicans, els dits federals socialistes, col·laboraren intensament amb l'AIT, com és el cas de la publicació *El comunalista. Diariorepublicano, democrático, federal i socialista*. Aquests vincles eren especialment forts al Pla de Barcelona, hi havia *Centres* republicans federals amb una forta presència de les classes treballadores a Sant Martí, Sant Andreu, Sants i Gràcia.

Gabriel es fixa en els vincles entre la cultura política obrera i la cultura radical democràtica, repassa els punts d'unió entre obrerisme i republicanisme al marge de les seves diferències i apunta la necessitat d'estudiar la relació entre ambdós també des del punt de vista dels obrers. Puntualitza les similituds de concepció de la política o de llenguatge i es fixa molt concretament en l'insurreccionalisme. Recalca la transversalitat d'aquest fenomen entre les classes populars i el considera com un element revolucionari a les mans d'aquells que, canviat el govern o sistema de govern, veien en el manteniment del potencial d'acció violenta del poble, un element radicalment democràtic. «L'insurreccionalisme es justificava en nom del dret del poble a la rebel·lió contra la tirania»⁵⁷.

La presència d'un poble armat es concebia com la garantia de desplegament i manteniment dels programes revolucionaris. En el Sexenni Democràtic aquesta idea es va enfrontar directament contra el model d'exèrcit que suposaven les quintes, brandant com a alternativa la formació d'un exèrcit popular voluntari. Els grans dirigents i periòdics republicans parlen abastament de la qüestió de les quintes. Figures rellevants com ara Pi i Margall, Anselm Clavé o Narcís Montoriol exemplifiquen la connexió entre republicanisme i socialisme utòpic, sobretot santsimonita i cabetià.

Tenim, però, altres elements de la cultura política popular que es repeteixen en tots els aixecaments de la revolta de les quintes de 1870 i que tenen arrels més fondes. Un cas clar és el

⁵⁵ GABRIEL, P. «Visibilitatspolítiques i vertebració social del mónobrer i popular de Barcelona, 1868-1874». *Barcelona quaderns d'història*, núm. 15, 2009, pàgs. 53-77.

⁵⁶ GABRIEL, P. «Sobre la cultura política popular i obrera a Catalunya al segle XIX. Algunes consideracions.». *Cerdes: revista d'història cultural*, núm. 8, 2005, pàgs. 15-42.

⁵⁷ GABRIEL, P. «Sobre la cultura política popular i obrera...». pàg. 32.

de la presència del toc a sometent, que es repeteix al llarg segles XVIII i XIX en la majoria de motins populars. El sometent, amb orígens d'Antic Règim, és present tan a Sants i els barris de Barcelona com a la Vila de Gràcia. El cas de Gràcia ens brinda una mescla curiosa ja que un element de la tradició com el sometent acaba forçant la convocatòria d'una Junta revolucionària. De fet, és probable que la gent del moment veiés en els cossos civils armats que propugnaven els republicans, més connexió amb els sometents que no pas el model més uniformitzador, que incloïa les quintes, dels altres grups liberals.

5.3. El paper de les dones

Finament, cal un bon estudi per a l'anàlisi de la participació de dones i nens en els motins. És un tema que tracta Thompson per als motins del pa anglesos del segle XVIII, però malgrat que les seves conclusions ens siguin útils, seria agosarat extrapolar-les sense matisos a la Catalunya del Sexenni Democràtic. Els motins de dones són una constant en les protestes contra els sortejos. Les de Jerez enviaren cartes de queixa a les Corts i escriviren en diaris republicans locals, es manifestaren a Valladolid a principis de 1869 i van liderar i encapçalar les manifestacions de Reus d'aquell mateix any.

Al Pla de Barcelona les dones hi tingueren un paper de primer ordre, juntament amb els infants. L'ajuntament de Barcelona comptà amb comissions de mares que treballaven per eludir el servei militar dels seus fills. A Sants Foren dones i nens treballadors de les fàbriques els qui assaltaren l'ajuntament i a Barcelona participaren en l'aixecament de barricades. A Gràcia les dones iniciaren la revolta amb una manifestació davant l'Ajuntament i amb un toc a sometent repetit, per posteriorment ajudar en la construcció i avituallament de les barricades. Les dones tingueren presència en els combats i organitzaren el campament de refugiats de Vallvidrera. Tristament, hi ha una carència important de fonts que dificulta l'estudi del paper infantil i femení en les insurreccions populars.

6. Valoració bibliogràfica

Si ens fixem en les obres clau per a l'estudi global de les quintes i els motins de quintes:

Los motines de quintas de Borreguero Beltran (1989) ens ofereixen una visió dels motins centrada especialment en la Castella del XVIII. Malgrat aquest fet, aquest treball ajuda a configurar-se una idea de quina és l'evolució dels reclutaments a l'estat espanyol. També mostra la presència constant de reaccions de caràcter espasmòdic de la població en contra els reclutaments. S'estableixen ponts entre els motins de quintes i els de subsistència.

El servicio militar en la España del siglo XIX. Una epidèmia de los tiempos contemporáneos de Fernando Fernández (1987) mostra les calamitats que passaven els quintats, en fer el servei militar, després i si eren mobilitzats; i les seves famílies, així com l'alt cost humà que això tenia per la societat.

Per a una anàlisi de l'evolució de la legislació i les pràctiques dels reclutaments per sorteig, convé consultar *Quintas y protesta social en el siglo XIX* d'Albino Feijóo (1996). A part de permetre conèixer les condicions de les quintes al llarg del temps i exemplificar nombrosos casos de motins i revoltes, cosa que li permet extreure una sèrie de generalitzacions; Feijóo apunta com a central la qüestió econòmica. Núria Sales és qui rebla el clau entre els qui es centren en les condicions materials com a font del conflicte. Malgrat que els seus treballs són ja força antics, la claredat amb què s'expressa és encara ben vàlida. A *Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX* (1970) apunta que el gran detonant de les revoltes de quintes era l'efecte proletaritzador del servei militar. També apunta el conflicte de classes entorn les quintes, pel caràcter d'impost fix que adopten amb l'aparició de les substitucions pecuniàries. Sales ja s'havia referit a la qüestió de les exempcions a nivell europeu a *Some opinions on exemption from military service in nineteenth-century Europe* (1968).

Per a l'estudi de la revolta del Pla de Barcelona contra la quinta de 1870:

L'obra bàsica amb què ens trobem és *Del roig al groc: Barcelona, 1868-1871 :quintes i epidèmies* de Francesc Bonamusa i Joan Serrallonga (1995). Es tracta de l'obra cabdal sobre la qüestió que ens ocupa i és l'única que l'ha abordada en profunditat. Situa les bases del conflicte i narra l'evolució de les quintes com a mode de reclutament en paral·lel als esdeveniments que condueixen al Sexenni Democràtic. Fa una anàlisi de la matèria durant el període 1868-1870 i detalla els fets de la revolta en cada un dels espais en què es va desenvolupar. La bona qualitat del treball respon sobretot a la bibliografia emprada, entre la qual destaquen obres de coetanis dels fets remarcables per la seva vida pública, generalment polítics i periodistes. També cal tenir en compte els almanacs i premsa escrita com a fonts emprades per Bonamusa, així com el material d'arxiu. Són clau les actes de les institucions de l'administració: Actes de l'Ajuntament de Barcelona, Actes de la Diputació de Barcelona i Diari de Sessions de les Corts. A l'Arxiu Històric de Barcelona hi trobem el Fons Municipal de Quintes, el Fons Municipal d'Hisenda i el Fons Municipal de Governació. L'*Archivo Histórico Nacional* i l'*Archivo Histórico Militar* també són consultats.

Podem trobar informacions sobre els municipis propers a Barcelona a *Fiscalitat i política municipal a Sants, 1868-1874* de Carles Enrech i Molina (2009), a *Els Motins contra les quintes a l'Hospitalet i el seu entorn* de Manuel Domínguez (2009) i un breu resum a *Gràcia 1870: la revolta de les quintes* de Silvestre Martí i Gou (1981). Per a la qüestió de l'ordre públic

tenim *L'Estat a Barcelona: ordre públic i governadors civils* de Manel Risques (2012). Convé no oblidar l'existència del Dietari personal i recull de premsa de Francesc Derch i Alió, alcalde de Gràcia durant la revolta, que es troba a la Biblioteca del pavelló de la República (UB).

Per a l'estudi de les classes populars revoltades i la seva cultura política:

Pere Gabriel ha estudiat la cultura política de les classes popular a Catalunya. El seu treball ens permet establir els contactes entre els moviments federal i obrer així com conèixer aspectes com la cultura de la insurrecció legítima. Els articles *Sobre la cultura política popular i obrera a Catalunya al segle XIX* (2005) i *Visibilitats polítiques i vertebració social del món obrer i popular de Barcelona, 1868-1874* (2009) en són bons exemples.

Per acabar, per a l'estudi del federalisme segueix sent imprescindible consultar *El federalisme català en el període revolucionari de 1868-1873* de Josep Termes (1972). L'erudició de l'autor i l'encertada selecció de les fonts fan que aquest segueixi sent un selecció de fonts treball de primer ordre. Aquí hi trobem les principals fonts per a l'estudi del federalisme, des dels seus diaris, *La Razón* i *El Estado Catalán*, fins obres de polítics federals. Fonts que l'autor contrasta tan premsa i obres d'altres tendències polítiques com amb la informació que extreu dels arxius. En definitiva, més enllà de retratar el federalisme ens mostra una visió de conjunt de les classes populars catalanes durant el Sexenni Democràtic.

7. Conclusions

Tot just començar el seu llibre *Del roig al groc*, Bonamussa ens fa una bona síntesi d'allò que representaven els reclutaments per sorteig:

«Les quintes comportaven despeses econòmiques cada cop més gravoses per als ciutadans, separen famílies durant sis, set o vuit anys, desposseeixen les classes populars d'un nombre important de joves que, durant anys, es troben exposats a la malaltia i la mort en guerres interiors i colonials. Tot plegat converteix les quintes en l'eix d'una contínua guerra popular contra l'estat. La seva abolicció, pel que significa de contribució econòmica i de «contribució de sang» —com el mateix Prim les havia qualificat amb anterioritat a la revolució de 1868— es convertí a Catalunya en una petició present en totes les manifestacions, aixecaments, insurreccions i motins del segle XIX.»⁵⁸.

La idea clau pel que fa a les quintes és explicada clarament per Núria Sales: les quintes són un factor de proletarització, idea que ja esgrimia Pi i Margall. Això es deu al seu caràcter d'impost

⁵⁸ BONAMUSSA, F. *Del roig al groc*. pàg. 14.

fix, que es consolida en suprimir-se els privilegis i establir-se l'abrogació monetària. Les quintes tenien efectes catastròfics sobre l'economia familiar de les classes treballadores i en molts casos arrossegaven les escasses capes mitjanes del segle XIX cap a la pobresa.

És per això que les classes populars reaccionaren, sovint per la via de la insurgència contra els reclutaments per sorteig. El rebuig de les quintes també generà formes d'autoorganització popular, condicionà l'acció de govern dels municipis i donà lloc a fenòmens com les *societats de quintos*. A la manifestació de 1870, amb presència obrera i republicana s'hi podien llegir tres lemes: «*el que restablezca las quintas será un traïdor a la revolució*», contra la deriva moderada del govern de Prim i Serrano; «*los soldados del Trabajo no quieren quintas*», reivindicant els interessos de la classe treballadora; i «*las madres del pueblo no quieren quintas*»⁵⁹, que demostra el paper actiu de les dones en contra els reclutaments.

La principal causa de la revolta és de caire econòmic. Però també cal recordar a més, que la revolta del Pla de Barcelona comptava amb un component ideològic, de base sobretot federal, i que Barcelona era una ciutat industrial on començaven a caminar l'obrerisme internacionalista i el catalanisme. Com diu Borreguero, a les causes de base econòmica dels aixecaments contra les quintes cal afegir-hi, sovint, un component polític. No podem obviar que la supressió de les quintes, com matrícules de mar i impostos de portes i consums, era als programes dels federals i entre les reivindicacions obreres.

La contraposició entre els interessos de les classes treballadores i el pragmatisme dels successius governs era clara. De fet, cap govern va renunciar a l'ús de les quintes, fos quin fos el posicionament anterior dels seus membres.

En general, les classes populars catalanes reclamaven, un exèrcit basat en els cossos de civils voluntaris. Això respon a la idea que ens explica Gabriel segons la qual un poble armat era vist com a garant de les fites aconseguides en les diferents etapes revolucionàries. A les causes socioeconòmiques de la revolta cal afegir-hi un clima de politització considerable de les classes populars, entre les quals eren presents la concepció federal de l'estat i les forces de l'ordre així com una tradició política insurreccionalista. Si bé podem considerar les causes econòmiques, això és: les quintes com a agreujant del conflicte de classes; no es tracta d'un simple motí espasmòdic, sinó d'una revolta amb un vessant polític clar que Termes no dubtà de qualificar de revolta "federal" de les classes populars contra les quintes.

I mentre Pi i Margall esgrimia que l'estat espanyol, «*nación arrinconada en un confín de Europa, sin ninguna misión política que cumplir*» no tenia necessitat de grans exèrcits, Castelar reclamava al govern: «*comenzad por suprimir las quintas, que es la aspiración de la*

⁵⁹ BONAMUSSA, F. *Del roig al groc*. pàg. 63.

escuela verdaderamente democrática, porque las quintas son el horror y la abominación de los pueblos.»⁶⁰

⁶⁰ CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. *Antología de las Cortes constituyentes de 1869 y 1870*. 1913. Via BONAMUSSA, F. *Del roig al groc*. pàgs. 73-74.

BIBLIOGRAFIA

- ARTOLA, M. *Partidos y programas políticos, 1808-1936*. 2 vols. Madrid: 1975.
- BALCELLS, A., ARDIT, M. I SALES, N. *Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975*. Coordinada per A. Balcells. Barcelona: Edhasa, 1980.
- BONAMUSSA, F., i SERRALLONGA, J. *Del roig al groc. Barcelona, 1868-1871. Quintes i epidèmies*. Barcelona: L'Avenç i la Diputació de Barcelona, Col·lecció d'història local, 3, 1995.
- BORREGUERO BELTRÁN, Cristina. «Los motines de quintas». *Cuadernos de historia moderna*, núm. 10, 1989-1990, pàgs. 147-162.
- CASTELAR, E. *cuestiones políticas y sociales*. 3 vols. Madrid: 1870.
- CHRISTIANSEN, E. *Los orígenes del poder militar en España. 1800-1854*. Madrid: Aguilar, 1974.
- COLLAZOS, J. A. «Substitució i pròfugs. Oposició a les quintes de la Conca de Barberà durant el Sexenni Revolucionari (1868-1874)». *Aplec de treballs*, núm. 19, 2001, pàgs. 89-104.
- CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. *Antología de las Cortes constituyentes de 1869 y 1870*. 3 tomos. Compilada en la parte de documentación oficial por D.F. Cuéllar. Con introducción, juicios y notas de Julio Burell. Madrid: 1913.
- CONGRESO DE LOS DIPUTADOS. *Constitución de la Nación Espanyola. Promulgada el día 6 de Junio de 1869*. [recurs en xarxa][Darrera data de consulta: 28/05/2014]
http://www.congreso.es/docu/constituciones/1869/1869_cd.pdf
- DERCH i ALIÓ, F. Recull de premsa de Francesc Derch i Alió 1870-1897. 2 capses (4 carpetes) dipositat a la Biblioteca Pavelló de la República (Universitat de Barcelona).
- DD. AA. *Diccionari d'Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1992.
- ENRECH, C. «Fiscalitat i política municipal a Sants, 1868-1874». *Barcelona Quaderns d'Història*, núm. 15, 2009, pàgs. 185-198.
- FEIJÓO GÓMEZ, Albino. *Quintas y protesta social en el siglo XIX*. Madrid: Ministerio de Defensa, 1996.
- FERNÁNDEZ, F. «El servicio militar en la España del siglo XIX. Una epidemia de los tiempos contemporáneos». *Historia 16*, núm. 140, desembre de 1987, pàgs. 27-36.
- FONTANA, J. *La revolució liberal a Catalunya*. Vic: Eumo Editorial, 2003.
- FONTANA, J. *La Fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)*. Història de Catalunya (dir. Pierre Vilar), vol. V. Barcelona: Edicions 62, 1988.
- GABRIEL, P. «Sobre la cultura política popular i obrera a Catalunya al segle XIX. Algunes consideracions». *Cercles: revista d'història cultural*, núm. 8, 2005, pàgs. 15-42.

- GABRIEL, P. «Visibilitats polítiques i vertebració social del món obrer i popular de Barcelona, 1868-1874». *Barcelona quaderns d'història*, núm. 15, 2009, pàgs. 53-77.
- GARRIDO, F. *La Democracia y sus adversarios*. Barcelona: Libreria de Salvador Manero, 1860.
- GIRALT, BALCELLS i TERMES. *Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes. 1800-1939. Cronologia*. Barcelona: La Magrana, 1987.
- GIRALT, BALCELLS, CUCÓ i TERMES. *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*. Barcelona: Lavínia-Teide, 1972.
- LAFUENTE, M. I VALERA, J. *Historia general de España*. Vol. IV, Barcelona: 1882.
- MAÑÉ i FLAQUER, J. *La Revolución de 1868 juzgada por sus autores*, 2 vols. Barcelona: 1876.
- MAÑÉ i FLAQUER, J. *Viaje alrededor de la República*, Barcelona: 1911.
- MARTÍ i GOU, S. «Gràcia 1870: la revolta de les quintes». *Carrer Gran*. Núm. 31, 1981, pàgs. 22-23.
- MARTÍNEZ CUADRADO. *Elecciones y partidos políticos de España (1868-1931)*. Madrid: 1969.
- MASRIERA, A. *Los buenos barceloneses. Hombres, costumbres y anécdotas de la Barcelona ochocentista*. Barcelona: 1924.
- MASRIERA, A. *Barcelona isabelina y revolucionaria*. Barcelona: 1930.
- MIRALLES ZAMORA, J. *Notes històriques de la parròquia de Santa Maria dels Sants*. Original mecanografiat. Barcelona: 1971.
- ORENSE, J. M. *¿Qué hará en el poder el partido progresista?* Citat per Antonio Eiras Roel, EIRAS, A. *El Partido demòcrata español (1849-1868)*. Madrid: 1961.
- PI i MARGALL, F. I PI i ARSUGA, F. *Historia de España en el siglo XIX*. Vol. IV. Barcelona: 1902.
- RAVENTÓS, M. *Assaig, sobre alguns episodis històrics dels moviments socials a Barcelona en el segle XIX*. Barcelona: La Revista, 1925. Reeditat amb un estudi de Pere Gabriel a Barcelona: Ed. Crítica, 1987.
- RISQUES, M. «Liberalisme, industrialització i pràctiques subalternes, 1833-1874» dins RISQUES, M. (dir.). *Història de la Catalunya Contemporània*. Barcelona: Pòrtic, 1999.
- RISQUES, M. *L'Estat a Barcelona: ordre públic i governadors civils*. Barcelona : Base, 2012.
- ROCA i ROCA, J. *La contribución de sangre. Sucesos de Barcelona, Gracia y pueblos comarcanos en la última insurrección de abril de 1870 por...*, redactor de *La Razón*. Con un dietario del jefe de las fuerzas sublevadas Francisco Derch. Barcelona: 1870.

- SALES, N. «Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX». *Recerques*, núm. 1, 1970, pàgs. 145-181.
- SALES, N. «Sociedades de seguros contra las quintas (1865-1868)». Dins Clara E. LIDA i Iris M. ZAVALA. *La Revolución de 1868. Historia, Pensamiento, Literatura*. Nova York: Las Américas Publishing Co., 1977, pàg. 109-125.
- SALES, N. «Some opinions on exemption from military service in nineteenth-century Europe.» *Comparative Studies in Society and History*, vol. 10, 1968, pàgs. 261-289.
- TERMES, J. «El federalisme català en el període revolucionari de 1868-1873». *Recerques: història, economia, cultura*. Núm. 2, 1972, pàgs. 33-69.
- TERMES, J. *De la revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1999.
- TERMES, J. *De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*. Història de Catalunya (dir. Pierre Vilar), vol. VI. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- TERMES, J. *Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera Internacional (1864-1881)*. Barcelona: Crítica, 1977.
- THOMPSON, E. P. «The Moral Economy of the English Crowd in the Eighteenth Century». *Past & Present*, núm. 50, feb. 1971, pàgs. 76-136.
- VILARASSA, M. i GATELL, J. I. *Historia de la Revolución de septiembre*. 2 vols, Barcelona: Libr. Religiosa y Científica, 1875.

ANNEX A

*Preus pagats pels substituïts a Espanya, de 1864 a 1871*¹⁷

Anys	Quantitat de contractes a menys de 1.000 rals	Contractes a menys de 2.000 rals	Contractes a 2.000-3.000 rals	Contractes a 3.000-4.000 rals	Contractes a 4.000-5.000 rals	Contractes a 5.000-6.000 rals	Contractes a 6.000-7.000 rals
1861	17	32	117	305	611	982	643
1864	2	9	115	460	549	877	521
1865	5	13	68	330	432	645	450
1869	3	318	1.424	2.571	1.256	54	3
1870	27	1.048	2.232	3.249	830	38	2
1871	15	386	2.199	3.077	1.515	127	0

*Any 1882. Percentatge de Voluntaris i de Quintats*³¹

Arma	Península		Ultramar	
	Vol.	Quint.	Vol.	Quintats
Infanteria	11 %	89 %	5 %	95 %
Cavalleria	8 %	92 %	6 %	94 %
Artilleria	7 %	93 %	5 %	95 %
Enginyers	11 %	89 %	6 %	94 %
Administració	28 %	78 %	12 %	88 %
B. Sanitària	23 %	77 %	9 %	91 %
Inf. Marina	14 %	86 %		
Guàrdia Civil	95 %			

Font: SALES, N. «Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX». *Recerques*, núm. 1, 1970, pàg. 155 i 163

ANNEX B

DISTRIBUCIÓ FINAL DEL CONTINGENT DE LA QUINTA DE 1870

Per partits de la província de Barcelona:

Partit	sortejats	contingent definitiu
Arenys de Mar	356	95
<i>Barcelona</i>	<i>1.308</i>	<i>351</i>
<i>Afores de Barcelona</i>	<i>716</i>	<i>193</i>
Berga	300	80
Granollers	429	115
Igualada	389	104
Manresa	512	138
Mataró	331	88
St. Feliu del Llobregat	404	108
Terrassa	508	135
Vic	527	145
Vilafranca del Penedès	319	85
Vilanova i la Geltrú	189	50
<i>TOTAL</i>	<i>6.288</i>	<i>1.687</i>

Font: BONAMUSSA, F., i SERRALLONGA, J. *Del roig al groc. Barcelona, 1868-1871. Quintes i epidèmies*. Barcelona: L'Avenç i la Diputació de Barcelona, Col·lecció d'història local, 3, 1995.

ANNEX C

Abuy fá un any que tot lo pla de Barcelona estava conmogut.

Lo sorteig pera la quinta celebrat uns quants dias avans en Sans, havia indignat de tal manera los ánimos que no fou possible evitar escenas tristas y dolorosas, promogudas pe'ls que prometeren al poble lo que no li han complert. No en va s'atenta contra la llibertat de un poble, no en vá se li deixa de cumplir lo que publica y solemnement s'li ha promès.

La contribució de sanch, per més odiada en un poble tan actiu y treballador, tant amant de la llibertat y de la sagrada institució de la familia com es lo poble català; per mes que fassin los tirans, per mes forsa que tingan, per mes que amenassin, no s'arrejará may. Lo poble vol ser libre y no consentirá may en ser esclau.

Lo poble vol treballar y ja may convindrà en fer abdicassió de son caracter y de sos instints nobles per passar á ser una miserable màquina que á més de no produir res gesta molt y es un perill permanent per los drets populars.

¿que d'estrany té donchs que are fa un any lo pla de Barcelona en pes protestes en nom de Catalunya contra'l restabliment de las quintas, contra'l restabliment d'una contribució odiosa, malehida, infame que tothom creya abolida?.

La rahó y la justicia estaban de part del poble y sols fou posible acallar sa veu, la veu dela veritat, á canonadas.

Y encara aixis sols s'ofegá la veu del poble per breus instants. Las aspiracions justas ja may desapareixen. Per xo lo crit de ¡abaix las quintas! que ahir sonaba com l'eco fidel d'una justa aspiració, sona abuy encara y sonará sempre mes fins que la abolicció de la contribució de sanch siga un fet.

En va, donchs, satelits y lacayos dels fronts coronats arrancareu de las filas del poble los que voleu convertir en vasalls vostres; en va voldreu que las bayonetas sigan lo fonament solit del vostre edifici ja mitj descalbrat; en va lo estruendo del canó y lo

soroll de la fusilleria seran los unichs arguments que oposareu á las peticions fundadas del poble.

Lo dia de la desaparició de las quintas se acostá, perquè s'acosta 'l dia de l'adveniment de la República Federal y allavoras los que avuy us serveixen de lacayos seran los que us demanaran compte dels anys que'ls heu tingut esclaus.

¡Aquesta any heu quintat! ¡Saben porque? Porque ja s'ha acabat los temps de las calaveradas. Si voleu repartirvos graus y condecoracions será precís que dongueu un pas mes pel camí del cinisme y que ni la excusa tingueu de que premieu tal ó qual fet heroich.

S'ha acabat lo temps de las calaveradas, prou sanch inutil s'ha derramat ja. Si vosaltres no escatimeu ni la sanch del poble, ni la dels vostres lacayos, apreneu de un poble que, mes humanitari que valtres, escatima fins la de aquells que sols serveixen per donar tristorns cada dia á la nostra desventura nació.

S'ha acabat ja lo temps de las calaveradas. Mentres sigueu forts, mes forts que nosaltres, ja que es lo dret de la forsa y cap altre lo dret que us sosté, maneu.

Aprofiteus mentres us passa l'hora; quíteu, rifeu als homens com si's tractés d'uns sers sense inteligencia y sense voluntat llibre; imposeu contribucions exageradas que per tot serveixin menos per lo que haurien de servir:aprofiteus, porque'l dia que s' us acabi ja hi podreu fer una bona creu.

Aprofiteus, porque las vostras farsas no duraran pas sempre y vindrá un dia que s'hauran d'acabar.

Aprofiteus porque'l poble vol justicia, lo poble vol la República y la República vindrá. Y aquell dia haurá caigut del tot la vostra obra, aquell dia triunfará de veras la justicia. Allavoras no tindreu, com are la sort de tot un poble dins del vostre puny, ni los fills de la terra hauran d'abandonar la casa, la familia y lo treball per anar á sostenir en lo trono á un estranjer.

¿Creieu que aixó no vindrá?

Tambe creya Isabel segona que no cauria y avuy es una reina sense trono. També Napoleon se afiguraba que estava molt ben arrelat en son imperi y avuy la Fransa té republica. També Pio Nové 's creya molt segur en Roma y avuy Roma es dels italians.

No dupteu de lo que'us diem.

Heu tirat un guant al poble y 'l poble l'ha recullit.

Avuy calla, avuy contempla impassible la seva desgracia; avuy mira ab silenci lo que passa. Més ¡ay! no callará sempre. Lo dia que parli aixecará ben be la veu y's farà sentir, com es va fer sentir lo dia 29 de Setembre de 1868, com se va fer sentir lo any 54, com se va fer sentir lo dia 2 de Maig, com se va fer sentir en lo Bruch, com s'ha fet sentir sempre que la mosca li ha pujat al nas.

No canteu victoria perque heu quintat. La vostra victoria d'avuy es la derrota vergonyosa de demá.

Estigeu sempre á punt de pujar en lo tren, prepareu bé las maletas, perque lo tren está á punt de marxar.

No mes falta que xiuli la locomotora perque's posi en moviment, y com mes quintareu, com mes escarni fareu la voluntat del poble mes s'acostará 'l dia de que la locomotora xiuli.

Y quan lo tren marxi ¡ay de vosaltres si voleu deturar son impúls! Sortintse allavoras de son curs natural us precipitaria á tots en algun precipici.

A.Serra.

Font: SERRA, A. «¡Abaix les quintes!». Número monogràfic dedicat a l'aniversari del siti de Gracia.» Barcelona: *La Campana de Gracia*. 9 d'Abril de 1871. Any II. pàg. 2.